

Маслова Г. М.,
асистент кафедри російської філології та перекладу
Маріупольського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ТА СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ЖАРГОННОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ)

Анотація. Жаргон – це мова якої-небудь групи людей, об'єднаних спільною професією. Молодіжний сленг відрізняється тим, що використовується в комунікації однієї вікової категорії. Стаття присвячена вивченню такого лінгвістичного явища, як молодіжний сленг. Метою дослідження є лінгвістичний опис сленгових лексем, виокремлених у романі Дороти Масловської «Wojna polsko-rosyjska pod flagą biało-czerwoną». У ході роботи було визначено функціонально-стилістичні функції лексем і способи перекладу молодіжного сленгу.

Ключові слова: молодіжний сленг, жаргонна лексика, способи перекладу.

Постановка проблеми. Однією з важливих проблем українського перекладознавства досі є проблема перекладу жаргонної лексики. Адже жаргонізми – це слова, які використовуються певними соціальними чи об'єднаними загальними інтересами групами, які несуть таємний, незрозумілий для інших зміст. Через те, що українська мова розвивається дуже швидко, поповнюється новими лексемами, відбуваються запозичення з близькоспоріднених мов, стає важко встигнути перекладознавцям і перекладачам за такими досить інтенсивними мовними явищами. Отже, немає однозначного погляду щодо шляхів вирішення цієї проблеми. Також у мовознавстві немає чіткого визначення поняття «сленг».

У статті зацікавлення викликає проблема і особливості перекладу жаргонної лексики, а саме молодіжного сленгу на матеріалі польського роману Д. Масловської «Wojnapolsko-rosyjskapodflagą biało-czerwoną».

Метою статті є лінгвістичний опис поняття «сленг», опис та визначення особливостей перекладу, аналіз засобів перекладу молодіжного сленгу з польської мови українською. Вибір теми обумовлений тим, що вивчення молодіжного сленгу має великий інтерес для лінгвістів та філологів. Вивчення літературних творів ХХ століття неможливе без знання молодіжного сленгу (тлумачення лексем), тому що він відіграє значну роль у формуванні сучасної української літературної мови. Причини актуальності теми обумовлені вимогами літератури, вивченням складу української та запозиченої лексики.

Виклад основного матеріалу. Жаргон – це різновид мови будь-якої групи людей, об'єднаних єдиною професією (жаргон льотчиків, шахтарів, моряків), заняттям (жаргон спортсменів, колекціонерів) тощо. Жаргон – це свого роду мова в мові. Строго кажучи, молодіжний жаргон часто називають сленгом (від англ. *slang*) або арго (від франц. *argot*).

Сленгізми належать до нелітературної лексики. Це слова дуже виразні, іронічні, вони служать для визначення предметів, про які говорять у повсякденні.

Молодіжний сленг відрізняється від інших типів тим, що сленгізми використовуються у спілкуванні людей однієї вікової категорії. Від звичайних слів вони відрізняються емоційно-екс-

пресивним забарвленням, найчастіше несуть негативну оцінку, близькі до зниженої лайливої лексики, відрізняються «зацикленістю» на реаліях світу молоді [1, с. 35].

Молодіжний сленг не належить до якоїсь окремії групи, а має розглядатися як явище з рисами усіх груп нелітературної лексики.

Сленг – це універсалія. Багато рис споріднюють молодіжний сленг із усіляким арго. Це його депреціативність: він вельми критично, іронічно ставиться до всього, що пов'язано з тиском державної машини. Тут відчувається різко виражений ідеологічний момент – «системний» сленг від самого свого виникнення протиставляє себе не тільки старшому поколінню, але й перш за все офіційній системі.

Другою рисою, яка споріднює молодіжний сленг з різними арго, є його запалена метафоричність. Арготичний словотвір можна ще назвати словотворенням, бо в таких утвореннях зустрічається не індивідуальна вигадка єдиного організуючого прийому, а широка, різноманітна за прийомами своїми мовна творчість.

Третя риса – це домінування репрезентативної, а не комунікативної і тим більш не криптолалічної функції. Можна виділити саме репрезентативну функцію як органічну і важливу в цьому випадку, розглядаючи, наприклад, жаргон школярів. Учень говорить «на фіг» замість «навіщо», адже він розглядає як комунікативний комплекс ідей не одне тільки перекладне значення слова («навіщо, чому»), а ще дещо. І якщо спробувати передати це «дещо», то виявиться приблизно такого змісту думка – думка, яка містить характеристику обох учасників мовного обміну (діалогу): «Обидва ми з тобою, мовляв, хулігани, або точніше, граємо в хуліганів».

Четверта особливість, що характеризує молодіжний сленг як універсалію, особливість, яка пов'язує його з іншим арго, особливо зі студентським арго (польським, французьким, німецьким, болгарським), – це його людяна спрямованість.

Молодіжний сленг – не просто спосіб творчого самовираження, але й інструмент подвійного відсторонення. Як кожному арго (ширше – як кожній субмові), властива деяка розмитість кордонів. Виокремити його як замкнуту підсистему, як об'єкт спостереження можна тільки умовно. Поступове поширення молодіжного сленгу йде від центру до периферії, і на периферії він укорінюється мінімально.

Молодіжний сленг – це один з функціональних стилів, до якого вдаються носії мови з відносно високим рівнем освіти (його «енглізованість» – вагоме свідчення того, що тільки він використовується в певній ситуації спілкування).

Молодіжний сленг використовується молодими, коли вони спілкуються між собою в невимушених, неофіційних умовах, тоді ніякого «забруднення» не відбувається. Те ж стосується і мови художньої літератури: коли сленгізми входять до неї як елементи мовної маски персонажа, це не викликає ніякого протесту, якщо робиться з тактом і естетично умотивовано.

Перш за все своєю виразністю, пустотливою і веселою грою зі словом привертає увагу до себе молодіжний сленг, з яким доросла частина населення почала знайомитися, читаючи твори молодих прозаїків і поетів, молодіжну пресу і слухаючи своїх дітей. На тлі понуро-брехливої офіційної пропагандистської жуйки сленг цікавив свіжою метафоричністю, розкутістю, а часом і стилістикою позначень. Склад сленгу відображає небезпечний, тривожний факт розповсюдження наркоманії: десятки слів і висловлювань. Сленг свідчить і про стійкість побутової ксенофобії.

Головну ж роль у мові сленгу, з точки зору Е. Земської, відіграють спеціальні слова або словосполучення – маркери. Ці слова були свого роду універсальними повідомленнями, що заміняли довгу послідовність пропозицій, які, напевно, просто не хотілось вимовляти [2, с. 99].

Крім того, вони виконують функцію кодувань, що ховали зміст бесіди від непосвячених [3, с. 53]. Припустимо, що хтось зі своїх дорікає при сторонніх непристойним вчинком. Можна розпочати полеміку і ввести публіку в курс справи. А можна просто з правильною інтонацією процідити кризь зуби: «Чарльз Дарвін». Фраза є результатом редукування відомої цитати: «Хто мені це говорить? Граф Толстой мені це говорить або Чарльз Дарвін?». І в перекладі «місцевою приблизно означає «сам такий»».

Лексика соціолектів має вузький і специфічний діапазон вживання. Основна сфера її використання – усне повсякденне розмовне мовлення окремих соціальних груп, в якому жаргонізм є одним із засобів вияву експресії, жартівливо-іронічного або зневажливо-зверхнього ставлення до окремих явищ дійсності.

Як ілюстративний матеріал лексика соціолектів використовується в науковому стилі, зокрема в лінгвістичних і психолого-педагогічних працях.

Яскраве емоційно-експресивне забарвлення, жива образність лексики соціолектів зумовлює її використання у художній мові. Добір і характер уживання жаргонізмів у художніх творах залежать від майстерності автора, його естетичних уподобань [1, с. 39]. За допомогою цих мовних засобів набагато легше і повніше можна змалювати певне середовище, охарактеризувати загальний культурний рівень персонажа, спосіб його мислення, належність до певної соціальної категорії. Жаргонізм також є засобами створення гумористичного або іронічного ефекту. Проте використання їх має бути вмотивованим, відповідати чуттю міри. Уживана без потреби лексика соціолектів засмічує мову, не сприяє формуванню в читача художнього смаку.

Відгалуженням від загальнонародної є також «дитяча мова», що характеризується наявністю коротких, переважно двоскладових слів (інфантилізмів), дієслівних демінутивів та деформованих слів загальної мови (еколатії). Крім усного повсякденного мовлення, цей різновид мови вживається в художній літературі для зображення дитячого світу, створення голубливого колориту або як засіб гумористичного чи сатиричного висвітлення життєвих явищ.

За віковою ознакою виокремлюється також «стареча мова», якій притаманні деформовані слова загальнонародної мови. Стареча шепелявість, яка нині стала анахронізмом, використовувалася в художній літературі попередніх періодів з метою мовної характеристики персонажа.

Досліджуваний роман є дуже професійним, якісно виконаним, дуже точно переданий той ступінь впливу, який відчуває носій мови під час читання оригінального тексту. Використан-

ня лайливої, інколи грубуватої, інколи зниженої за семантичними ознаками лексики є повністю вмотивованим. Формування уяви про персонажів та обставини / умови життя відбувається за допомогою саме вживання молодіжного сленгу.

Дослідження різних прошарків лексики є актуальним для теорії та практики перекладу. Великий інтерес для лінгвістів становить лексика, що виконує переважно експресивну функцію.

Один з відомих перекладачів В. Горчак зазначає, що питання використання ненормативної лексики у перекладах є дуже непростим, «бо надруковане слово за кордоном і надруковане слово у нас – це зовсім різні речі».

Інший дослідник, Л. Білосорочич, режисер дубляжу багатьох голлівудських фільмів, говорить, що ідея перекладу «без купюр» досить суперечлива. Для того, «щоб давати текст ненормативною лексикою, необхідно володіти високим рівнем внутрішньої культури, бо інакше переклад перетвориться на епатажний набір нецензурної лексики».

Зараз, коли до літературного перекладу не висувається більше цензурних вимог, і перекладати можна як завгодно, виникає інша проблема. З одного боку, перекладачі нерідко роблять з текстом перекладуваного роману те, що не без іронії описує К. Чуковський («Високе почуття»). Він каже, що острах незграбної вульгарщини стримує перекладачів від використання сленгової лексики у текстах своїх перекладів. З іншого боку, дуже часто зустрічаємо випадки саме незграбного, бездумного перекладу такої лексики без урахування великої кількості аспектів, що характеризують ту чи іншу лексичну одиницю, а саме семантики, сфери вживання, ступеня зниженості у мові оригіналу, ступеня експресії у конкретному предметі.

Перед тим, як взятися за переклад будь-якого іншомовного автора, перекладач повинен точно встановити для себе стиль цього автора, систему його образів.

Тільки у разі правильного вибору способу перекладу перекладач може найточніше передати той ступінь впливу, який відчуває носій мови, читач тексту оригіналу.

Під час проведення дослідження було встановлено, що сленг можна поділити на дві групи:

- вульгаризми (або лайливі слова);
- жаргонні слова та вирази, широко вживані у розмовному мовленні.

Сленгізм характеризується яскраво вираженим фамільярним забарвленням, проте вживання таких лексем є допустимим, і складають ядро літературної мови.

До першої ж групи належать лексеми-вульгаризми, вживання яких є неприпустимим у мовленні культурного поляка. Вживання лайливих слів із зниженою семантикою у мовленні робить його більш експресивним. Треба відзначити, що ступінь співвіднесеності емоційності польського та українського сленгу є зараз досить складним питанням через проблеми перекладу таких лексичних одиниць перекладачами польської літератури, кіно. Дуже часто перекладачі беруть до уваги таку розбіжність ступеня експресії, і переклад їхній буде містити менш експресивні еквіваленти мови перекладу. Але нерідко буває і навпаки. Так, на прикладі перекладу Л. Андрієвської роману Дороти Масловської «Польсько-російська війна під біло-червоним прапором» можна зробити так висновки.

1) Рівнозначний переклад сленгової лексики.

“Dawajnoę, *nie bajeruj* – mówię grubym głosem, będąćtak okrutny jak nigdy mi się nie zdarzało w najgorszych wyjściach na solo, wobec najgorszych przeciwników prosto z anabolu, prosto

z koks... Samotność uderzyła ci do głowy. *Amfa* uderzyła ci do głowy. Stałeś *signaspodowany* na prochu lump” // «Давай ногу, не вимахайся, – кажу я грубим голосом, ставши таким жорстоким, яким мені ще ніколи не траплялося бути в найзапекліших розбірках проти найзапекліших ворогів, навіть на анаболіках, навіть на *koksi*... Самотність вдарила тобі в голову. *Amfa* вдарила тобі в голову. Ти став *обдовбашеним* наркотою люмпеном».

У тлумачному словнику польської мови вираз “*bajerować*” означає замилувати очі, про щось розповідати перебільшуючи, робити з себе ангела. Щодо української мови, то сленгова лексема «вимахуватися» є зрубленим синонімом до «випендрюватися» – поводитися виключно, зухвало, намагаючись привернути до себе увагу. Переклад є адекватним, але з втратою польської семи «перебільшувати». Але досить доречно перекладач підібрав еквівалент, замінивши сленгове слово іншим відповідником у мові перекладу. Що стосується польських сленгів “*koks*”, “*amfa*” у значенні «кокаїн» та «амфетамін» (наркотичні речовини), то вони мають прямі сленгові відповідники в українській мові: «кокс» та «амфа».

2) Розбіжність ступеня експресивності у перекладі (звичайні вирази перекладаються сленгізмами української мови).

“*Gdytakpatrzę nanią, przychodzimiyśl* o tym, żebyć możej ej dramat polega naurodzeniუსię nie w tym miejscu, nie w tym czasie” // «Коли я отак дивлюсь на неї, мені впадає до чайника, що, може, її драма полягає в народженні не в тому місці і не в той час».

“*Patrzę na Magdę...*” // «*Втикаю на Магду...*».

“*Gdyżnie jest ze mną* dobrze, szczególnie fizycznie, fizjologicznie” // «Бо мені *xipowo*, особливо фізично, фізіологічно».

Такий шлях вирішення перекладацької проблеми є виправданим, адже в українській мові повніше у лексико-семантичному аспекті описана ця ситуація. Нейтральне дієслово “*patrzeć*” означає «кудиось дивитися, на щось поглянути», тоді як «*втикати*» українською має значення «слухати щось із задоволенням, насолоджуватись чимось». Тому підвищення перекладачем ступеня експресивності є доречним у цьому контексті, сленг повніше змальовує ситуацію відносин та художньо виражає емоції мовців.

3) Розбіжність ступеня експресивності у перекладі (сленгізми перекладаються звичайними виразами).

“*Boniemawłaściwie żadnejróżnicy, iztym, iztymjedenczort, jedenwielkiproblem*” // «Бо, властиво, немає жодної різниці – і з тими, і з іншими *одна біда*, одна велика проблема».

Польський вираз “*jeden czort*” має значення «2 чи більше речей, які не мають жодної різниці для мовця». Для польської мовної картини цей сленг не є грубим сполученням і не є нецензурною лексикою, його зафіксовано у словнику молодіжних сленгів. У перекладі заміна сленгу на нейтральне слово тягне за собою емоційно-експресивні втрати у певному контексті, зміну стилю мовлення головного героя, роблячи його більш літературним, втрату стилістичного навантаження сленгу у тексті

перекладу. Але в жодному разі така заміна не відбивається на семантиці і розумінні повідомлення реципієнтом.

Висновки. Отже, найцікавішою лексикою для перекладу є лексика, що переважно виконує експресивну функцію. Отже, польський молодіжний сленг є саме такою лексикою.

У перекладі твору більше зустрічається такий переклад, коли неекспресивні, несленгові вирази польської мови перекладаються сленговими виразами української мови. Це зумовлено тим, що в українській мові набагато більше сленгових слів, і українська молодь використовує сленг частіше ніж польська молодь. Отже, в цілому для сприйняття тексту українськими читачами такий підхід до перекладу є виправданим. Невиправданим є такі моменти, коли перекладач замінює сленгову лексику польської мови на нейтральну лексику української мови, тим самим втрачається необхідна експресія.

Література:

1. Берегівська Е. Молодіжний сленг: формування і функціонування / Е. Берегівська // Питання мовознавства. – 1996. – № 3. – С. 32–41.
2. Земська Е. Активні процеси сучасного словoproізводства / Е. Земська // Російська мова кінця ХХ століття (1985–1995 pp.). – М. : Наука, 1996. – С. 90–141.
3. Борисова-Лукашанец Е. Современный молодежный жаргон / Е. Борисова-Лукашанец // Русская речь. – 1980. – № 5. – С. 51–55.
4. Слова, з якими ми всі зустрічалися. Тлумачний словник загального жаргону / [О. Єрмакова, Е. Земська, Р. Розіна]. – М., 1999. – 320 с.

Маслова А. Н. Особенности и способы перевода жаргонной лексики (на материале художественного текста)

Аннотация. Жаргон – это речь какой-либо группы людей, объединенных общей профессией. Молодежный сленг отличается тем, что используется в коммуникации одной возрастной категории. Статья посвящена изучению такого лингвистического явления, как молодежный сленг. Целью исследования является лингвистическое описание сленговых лексем, выделенных в романе Дороты Масловской «*Wojna polsko-rosyjska pod flagą biało-czerwoną*». В ходе работы были определены функционально-стилистические функции лексем и способы перевода молодежного сленга.

Ключевые слова: молодежный сленг, жаргонная лексика, способы перевода.

Maslova H. Specificity and the ways of translation of slang lexis (on the material of literary text)

Summary. Jargon is a type of language of any group of people united by a common profession. Youth slang is characterized in that is used in the communication of one age category. The article is devoted to the study of such linguistic phenomena as youth slang. The aim of this study is a linguistic description of slang lexemes found in the work of Dorota Maslovska “*Wojna polsko-rosyjska pod flagą biało-czerwoną*”. During the work was defined functionally-stylistic function of lexemes and the methods of translation of youth slang.

Key words: youth slang, slang vocabulary, ways of translation.